

**Наталія Попова
(Харків, Україна)**

ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНЕ ЗАСВОЄННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ АНГЛІЦИЗМІВ

Дослідження англiцизмiв привертало увагу багатьох лiнгвiстiв, як в iсторiї мовознавства (I. Огiєнко, С. Семчинський, Ю. Жлуктенко, О. Мельничук, М. Жовтобрюх, О. Муромцева), так i в сучаснiй науцi (Я. Голдованський, I. Ющук, О. Скопненко, Т. Цимбалюк, М. Бондар, Л. Архипенко та iн.). Надзвичайне зростання кiлькостi запозиченої лексики, особливо англiцизмiв наприкинцi ХХ ст. та на початку ХХI ст. було

зумовлено такими позамовними чинниками, як суспільно-політичні та економічні перетворення в Україні, відкритість та інтеграція в міжнародні культурні й інформаційні сфери та под.

Нині українська мова перенасичена запозиченими словами, переважно в термінологічній підсистемі мови, але численні випадки детермінологізації і входження запозичених термінів найрізноманітніших сфер знов актуалізують вивчення англіцизмів з погляду їх засвоєння мовою-реципієнтом.

У мовознавчих дослідженнях термін англіцизм (або в деяких джерелах, англізм) застосовується або у більш широкому, або більш вузькому значеннях, як різновид мовного запозичення: слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені чи перекладені з англійської мови, або утворені за її зразком [1, 2].

Так, терміном „англіцизм” позначають результат процесу запозичення з англійської мови – слово, лексичну одиницю, запозичену з англійської мови або через її посередництво, тобто позначення слів-етимонів, слів-посередників та інтернаціоналізмів англійського походження [2, с.4].

Більш широким є визначення англіцизмів як “різновиду запозичення: слово, його окремі значення, вислів тощо, які запозичені з англійської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком” [3, с. 25].

У такому розумінні англіцизми переважно усвідомлюються мовцями як чужорідний елемент і зберігають ознаки свого походження: фонетичні (*джин, імідж*), словотвірні (*брокер, айсбординг*), семантичні (*рейнджерс, командос*). Деякі англіцизми позначають національні англійські чи американські реалії (*скотланд-ярд, діснейленд*) чи предмети і явища, пов’язані зі спортом, технікою, економікою, політикою тощо.

Англіцизми, які є перекладеними ідіомами або крилатими висловами, асоціюються у свідомості мовців з англійським джерелом незалежно від способів відтворення, наприклад, укр. “*виглядати на мільйон доларів*” у значенні “*дуже добре, шикарно виглядати*” – англ. “*to look like a million bucks*” [3, с. 25].

Оскільки нас цікавили лексичні запозичення, ми спиралися на визначення англіцизмів як “слів або їх окремих значень, запозичених з англійської мови або через її посередництво в українську мову письмовим чи усним шляхом” [1, с. 16].

Слід підкреслити, що частина новітніх запозичень ще не встигла отримати лексикографічну фіксацію, хоч фактично вже ввійшла в щоденне життя й функціонує в українській мові, тому враховується не тільки письмовий, але й усний шлях входження, зумовлений специфікою лексичного матеріалу, що вивчається. Це відбувається завдяки інтенсифікованому англо-американського впливу, зокрема через засоби масової інформації, рекламу. Розширення культурних, наукових та економічних зв’язків з англійськими країнами зумовлює збагачення наших знань про реалії закордонної дійсності, англійські назви яких не мають прямих українських відповідників і, отже, є лакунарними для української мови [3, с. 268; 1].

Процес об’єктивного поповнення лексичного складу української мови запозиченнями в сучасний період відбувається надзвичайно швидко й інтенсивно: оскільки нові реалії приходять до нашої дійсності вже з існуючими англо-американськими назвами, закріпленими за ними в англійській мові, то вони не встигають отримати найменування на українській національній основі. Таким чином, українська мова в разі нагальної номінативної потреби й браку достатнього часу на вироблення власної назви для новітніх явищ, процесів, предметів вимушена запозичувати, засвоювати й уводити в свою лексичну систему чужомовні назви, зокрема з англійської мови [1; 2; 4-6].

Як відомо, слова іншомовного походження засвоюються, насамперед, фонетично й граматично, тобто підпорядковуються законам фонетики, граматики і словотвору мови-реципієнта [7, с. 99]. Аналіз матеріалів газет, телевізійних передач, новин, реклами (проаналізовані матеріали газет „Слобідський край” „Україна і світ сьогодні”, „Голос України”, випуски «Новин» на телеканалах УТ, 1+1 та ін.), свідчить про те, що асиміляція новітніх лексичних англіцизмів відбувається різною мірою.

Певні назви набувають граматичних значень, властивих українській мові. Наприклад, іменники в повному чи неповному обсязі отримують граматичні значення роду й числа: *піар* – чол. рід: „*Політики вдавалися навіть до „чорного піару”*”; *бізнесвумен* – жін. рід: „*Які ж можуть бути прогнози стосовно цієї молоді, але відомої в своїй сфері бізнесвумен?*”; *євро* – сер. рід: „*...євро знову зросло в ціні*”; *мас-медіа* – множина: „*Наші мас-медіа були представлені лише кількома телеканалами*”; *степ-аеробіка* – жін. рід: „*...популярною стала степ-аеробіка*”; *імідж-мейкер* – чол. рід: „*...спеціально запрошений закордонний імідж-мейкер намагався виправити ситуацію*” тощо.

Неоднаково запозичені слова включаються й у дериваційні процеси – за допомогою українських словотвірних засобів формують деривати – напр., *піар* – *піарити, самопіаритися, піарники; пейджер* – *пейджерний зв’язок*: „*Тепер пейджерний зв’язок використовують майже всі користувачі нашої програми*”; *зомбі* – *зомбована публіка*: „*Представники правопорядку намагалися зупинити зомбовану публіку*” тощо.

Традиційно вважають [3, с. 180], що характерним для недавніх запозичень є збереження ними невідмінюваності або незвичного для української мови сполучення звуків [3, с. 180]. Утім, як ми вже зазначали [1], проаналізований нами матеріал не демонструє в переважній частині випадків згаданої відсутності відмінюваності, трапляються лише окремі приклади подібної неасимільованості новітніх англіцизмів в українській мові – 3,7 % (наприклад, *ківі, сафарі, зомбі, екю, євро, грин-кард, єврокард, халі-галі, мас-медіа, мультимедіа, лайфо/ліфо, караоке, кантрі, прайвесі, медіа, сек’юриті, чау-чау, барбекю, техно, делівері*). У деяких випадках простежується паралельне вживання українських відповідників-кальок, які відмінюються (*грин-кард* – зелена картка; *мас-медіа* – засоби масової інформації). Фонетично чужих

слів, за нашими підрахунками, дещо більше, втім – не більшість: 25 % (напр., *кондишн, ф'ючерс, джобер, чартинг* тощо).

Про ступінь засвоєння мовою-одержувачем чужомовної лексики свідчить її поширеність серед мовців-реципієнтів. Як відзначають дослідники [6, с.86], існують три послідовні етапи запозичення слова на шляху до його повного лексичного засвоєння в мові-одержувачі: 1) інновації (первинне введення в мову-реципієнт); 2) віртуалізму (слово набуває поширення серед відносної меншості носіїв мови-реципієнта); 3) неологізму (словом користується відносна більшість мовців-реципієнтів).

Запозичання англійських слів українською мовою ми уявляємо як складний і багатогранний процес, який відбувається в результаті контактів української та англійської мовних систем, що спричиняють їх взаємодію.

Реальні процеси запозичання, свідками яких ми є, становлять невід'ємну частину об'єктивного процесу розвитку мови, зумовленого світовим прогресом. Пізнавальна спрямованість освоєння дійсності мовою сприяє її перманентним змінам, зокрема у її лексичному складі. Запозичення англіцизмів включає багаторазове використання англійських слів на рівні мовлення, входження їх у лексико-семантичну систему української мови та подальше засвоєння згідно із законами мови-реципієнта. Асиміляція англійських слів на українському ґрунті є об'єктивним закономірним процесом фонетичного, морфологічного, лексико-семантичного перетворення відповідно до особливостей будови української мови і тенденцій її розвитку [1].

Функціонування лексичних одиниць, чужомовних за походженням, на новому лінгвальному ґрунті супроводжується їхнім різноманітним освоєнням. В історії мовознавства завжди вважалося, що освоєння чужомовних слів, які потрапляють в мову-реципієнт унаслідок процесів запозичання, є тривалим історичним процесом. Утім, як свідчать реалії сучасності, нині такі асиміляційні процеси пришвидшуються: запозичені слова зазнають певних змін як у момент появи в мові-реципієнті, так і впродовж подальшого існування в ній.

У межах запозичень прийнято розрізняти іншомовні та запозичені слова. Під терміном „іншомовні слова” розуміють лексику з іноземних мов, які не засвоєні повністю мовою, що їх запозичила, й усвідомлюються мовцями як чужорідні, що зберігають ознаки свого походження. Це виявляється у їхній формі та в семантиці (більший чи менший ступінь незасвоєності мовою, в яку вони ввійшли; можливість збереження вихідної графіки на письмі; наявність незвичних звукосполучень; невідмінюваність частини іншомовних слів, яка, проте, може поступово втрачатися) [3, с. 213].

Як відзначають дослідники, ступінь засвоєння іншомовних слів може бути різним [7, с. 99; 1-4].

Іншомовні слова, цілком засвоєні мовою, що їх запозичила, вважають запозиченими словами; вони не сприймаються мовцями-реципієнтами як чужорідні елементи й не потребують пояснень щодо форми і значення (напр., в українській мові англіцизми *футбол, спорт, бокс, страйк*) [3, с. 179].

Безперервність процесу засвоєння слів чужомовного походження часом ускладнює процес розмежування іншомовних та запозичених слів, і це в деяких випадках є суб'єктивним, а віднесення таких слів до іншомовних чи до запозичених залежить від численних позамовних факторів. Відмінність іншомовних слів від запозичених мовознавці вбачають у тому, що ці слова „на тому чи іншому мовному рівні зберегли сліди вихідної мови і відчуються в даній мові як чужі (на відміну від запозичених слів узагалі)” [3, с. 213].

Про певну суб'єктивність поділу англіцизмів на іншомовні й запозичені слова свідчить, зокрема, включення в словники іншомовних слів таких лексичних одиниць, які наводяться іншими джерелами [3] як запозичені англіцизми (напр., *футбол, бокс* та їм подібні: *волейбол, тролейбус, боксер, лівер, бар, блокада, біфштекс, джинси, долар, каучук, кенгуру, кетчуп, комп'ютер, ковбой, коктейль, ксерокс, кросворд, крекер, поні, памперси, револьвер, пепсі-кола, серіал, спінінг, старт, статистика, супермаркет, танк, шоу, хокей, хуліган, хобі, чемпіон* та ін.). На наш погляд, наведені слова не потребують тлумачення, а отже й подання в спеціальних словниках (як це сказано у визначенні іншомовних слів). До того ж переважна їх більшість набула граматичних ознак, властивих українській мові (рід, число, відмінювання) тощо. Поєднання дії зазначених двох факторів доповнюється певною „магією” незрозумілих іншомовних слів, що супроводжують рекламу товарів, які пов'язуються з успіхом, модою, яскравими ефектами й позитивними емоціями. Реалії, запозичувані з англо-американської дійсності, часто не мають назви в українській мові, а тому запозичуються разом з їх англійськими найменуваннями.

Отже, специфічними рисами сучасного періоду запозичання англіцизмів є надзвичайне прискорення інформаційних процесів, що уможлиблюється створенням міжнародної телемережі, розширенням засобів мас-медіа, нав'язуванням реклами, яких не знали попередні історичні періоди. Часто повторювані в спілкуванні, в ЗМІ нові іншомовні слова у наш час значно швидше, ніж це відбувалося в попередні історичні періоди, засвоюються мовцями і набувають статусу запозичених, а потім і засвоєних.

Література:

1. Попова Н.О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-і рр. ХХ ст. - початок ХХІ ст.). – Автореф. дис... канд. філол. н. – Запоріжжя: Запоріж. держ. ун-т, 2005. – 19 с.
2. Кислюк Л.П. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень): Автореф. дис. ... канд. філол. н. – К., 2000. – 16 с.
3. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2000. – 752 с.

4. Каминін І.М. Структурно-семантичне освоєння запозичених слів у сучасній українській літературній мові (на матеріалі побутової лексики). – Автореф. дис. ... канд. філол. н. – Харків, 1994. – 16 с.
5. Мазурик Д.В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки ХХ ст.): Автореф. дис. ... канд. філол. н. – Львів, 2002. – 20 с.
6. Голдованський Я.А. Лексичні англіцизми як етимологічна група в системі мови-реципієнта // Мовознавство. – 1981. – №2. – С.86 – 90.
7. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів.– К.: Вища школа, 1985.– 360 с.

2015

XIX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

30 – 31 жовтня 2015 р.

Проблеми та перспективи розвитку
науки на початку третього тисячоліття
у країнах Європи та Азії

Секції:

Біологічні науки

Географія та геологія

Державне управління

Екологія

Економіка

Історія

Математика

Мистецтво

Педагогіка

Політологія

Право

Психологія

Соціологія

Технічні науки

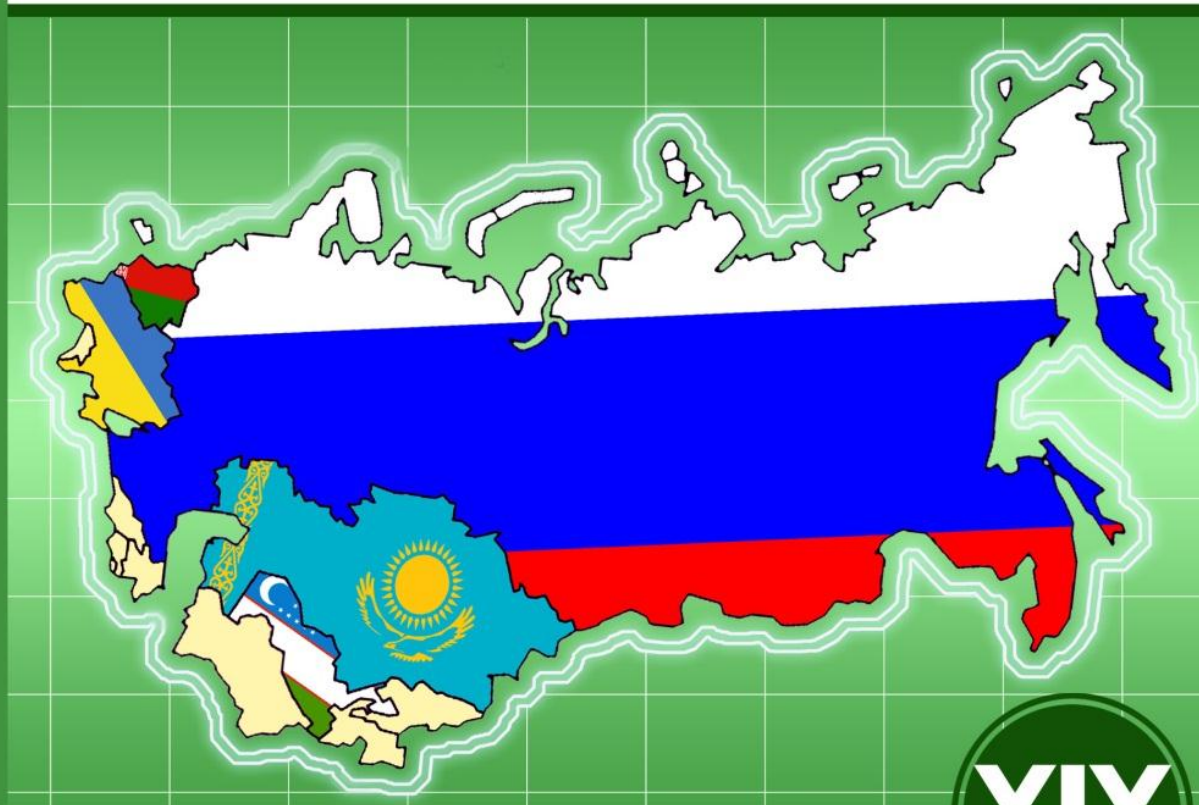
Сучасні інформаційні технології

Соціальні комунікації. Медіа.

Фізична культура та спорт

Філологічні науки

Філософія

Переяслав-Хмельницький
2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство історичного факультету
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

XIX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у
країнах Європи та Азії»**

30 – 31 жовтня 2015 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»

молодежная общественная организация
«НЕЗАВИСИМАЯ АССОЦИАЦИЯ МОЛОДЕЖИ»

студенческое научное общество исторического факультета
«КОМИТЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИИ И СОВРЕМЕННОСТИ»

МАТЕРИАЛЫ

XIX Международной научно-практической интернет-конференции
**«Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в
странах Европы и Азии»**

30 – 31 октября 2015 г.

СБОРНИК НАУЧНЫХ РАБОТ

Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2015 р. – 167 с.

Материалы XIX Международной научно-практической интернет-конференции «Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в странах Европы и Азии» // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2015 г. – 167 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор исторических наук, профессор, действительный член НАПН Украины, ректор ГВУЗ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;
Я.О. Потапенко – д.і.н., професор;
Т.М. Боголіб – д.е.н., професор;
Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;
Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;
В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;
В.А. Вінс – к.псих.н.;
Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;
Я.О. Потапенко – д.и.н., профессор;
Т.М. Боголиб – д.э.н., профессор;
Г.Л. Токмань – д.п.н., профессор;
Н.В. Игнатенко – к.п.н., профессор;
В.В. Куйбида – к.биол.н., доцент;
В.А. Винс – к.псих.н.;
Ю.В. Бобровник – к.и.н.;

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

Ю.В. Бобровнік,
А.П. Король,
Ю.С. Табачок.

Члены оргкомитета интернет-конференции:

Ю.В. Бобровник,
А.П. Король,
Ю.С. Табачок.

Упорядники збірника:

Ю.В. Бобровнік,
А.М. Вовкодав.

Составители сборника:

Ю.В. Бобровник,
А.М. Вовкодав.